

спортом.

Література

1. Визитей, М.М. Фізична культура і здоров'я спортсмена (філософсько-антропологічний аспект проблеми) /М.М. Визитей// Теорія і практика фізичної культури. — 2008. — № 9. — С. 3-6.
2. Кувалдін, В.А. Аналіз впливу фізичного і психічного компонентів здоров'я на якість життя і освітньої діяльності студентів /В.А. Кувалдін// Теорія і практика фізичної культури. — 2010. — № 10. — С. 19-23.
3. Самодепривація психіки та дезадаптація суб'єкта: монографія / Т.С. Яценко, В.І. Бондар, І.В. Євтушенко, М.М. Кононова, О.Г. Максименко К.: Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2015. — 280с.

КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Ігнатенко С.А.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті представлено аналіз проблеми культури безпеки життєдіяльності у контексті формування здорового способу життя, яка стоїть на стику вивчення культурології, філософії, соціології, медицини, психології, педагогіки та інших наук. Аналізується сутність понять «культура безпеки життєдіяльності» і «здоровий спосіб життя», що базуються на глибокому знанні принципів безпеки, умінні особистості ефективно проектувати їх в область практичних завдань. Зв'язки між ними настільки тісні, що з повною підставою можна стверджувати: культура безпеки життєдіяльності — є специфічним проявом здорового способу життя, в умовах будь-якої діяльності особистості. Виділені складові культури безпеки життєдіяльності як основи формування здорового способу життя, виступаючи показником однорідності людей, що відносяться до єдиної людської спільноти, сприяє також їх консолідації в силу близькості цінностей, життєвих цілей та уявлень про способи їх досягнення, способу мислення, оцінок явищ навколишнього середовища, форм спілкування і стилів поведінки. У цьому виявляється головна захисна функція культури безпеки життєдіяльності.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, безпека, культура безпеки життєдіяльності, цінність здоров'я, здоровий спосіб життя.

Постановка проблеми. Питання культури безпеки життєдіяльності та здоров'я людини розглядається як пріоритетне у контексті забезпечення сталого розвитку нашої держави та суспільства в цілому. В Україні на сьогодні вже сформовані міцні підвалини державної політики у сфері забезпечення безпечних умов життєдіяльності, зокрема, створена законодавча база, яка ґрунтується на Конституції України і включає закони України у сфері охорони здоров'я [11, с. 3]. Об'єктом пильного наукового інтересу постає орієнтація людини на здоровий спосіб життя, що є цілком обґрунтовано, оскільки підвищення рівня загальної культури в області безпеки є однією з основних складових в системі здорового способу життя.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз психолого-педагогічної

літератури дає можливість встановити, що значущий внесок у вивчення проблеми культури безпеки життєдіяльності внесли — М. Зоріна, Ю. Воробйов, Т. Петухова; у вивчення проблеми безпеки життєдіяльності як сучасною науки — Я. Бедрій, Л. Гладка, Н. Заверуха, В. Зацарний; у вивчення проблеми формування здорового способу життя — М. Безруких, З. Вайнер, В. Войтенко, Є. Дзятковська, В. Соломін та інші; у вивчення проблеми формування здорового способу життя як фактору безпеки життєдіяльності — Н. Абаскалова та інші. Однак, не дивлячись на те, що до проблеми формування культури безпеки життєдіяльності та здорового способу життя прикуто увагу багатьох дослідників, проблема культури безпеки життєдіяльності як основи формування здорового способу життя ще не була предметом окремого наукового дослідження і тому потребує подальших досліджень у цьому напрямку.

Мета статті — розкрити сутність феномену культури безпеки життєдіяльності в контексті формування здорового способу життя.

Останніми роками розвиток суспільства висуває все більш високі вимоги до культури людини і стану її здоров'я. На зв'язку культури безпеки життєдіяльності і формування здорового способу життя наголошують провідні дослідники [1; 3; 9; 13]. Науковці наголошують, що ступінь здоров'я — є критерієм безпеки людини і країни в цілому. Формування здорового способу життя — є частиною актуальної проблеми формування культури безпеки, забезпечення нерозривності процесів навчання безпечної життєдіяльності і виховання культури особистої безпеки [1]. Зокрема, професор медицини І. Левчук наголошує, що забезпечення безпеки кожної людини в процесі її життєдіяльності і підвищення її рівня загальної культури в області безпеки є однією з основних складових в індивідуальній системі здорового способу життя. За його визначенням, здоровий спосіб життя — це цілісна система поведінки людини в процесі її життєдіяльності, яка сприяє забезпеченню його особистої безпеки та благополуччю в житті. І. Левчук наголошує, що здоров'я людини втрачає свою значимість, якщо людина не підготовлена до безпечної життєдіяльності в реальному навколишньому середовищі, не здатна оцінити рівень небезпеки для життя і здоров'я в конкретній небезпечній ситуації [9]. Все вищезазначене підкреслює нерозривний зв'язок понять «культура безпеки життєдіяльності» і «здоровий спосіб життя». Навіть у навчальних закладах предмет «БЖД» викладається в системі дисциплін з основ здоров'я.

Треба зазначити, що на сьогодні не вироблено єдиного загальноприйнятого визначення поняття — «культура безпеки життєдіяльності», у науці існують різні підходи до його визначення.

Так, у нормативно-правових актах України під культурою безпеки життєдіяльності населення розуміють — сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки (ст. 41) [8].

За визначенням Р. Дурнева «культура безпеки життєдіяльності» — це рівень (стан) розвитку людини і суспільства, що характеризується значимістю забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистих і соціальних цінностей, поширеністю стереотипів безпечної поведінки в повсякденному житті і в умовах небезпечних та надзвичайних ситуацій, ступенем практичної захищеності від загроз і небезпек у всіх сферах життєдіяльності [4, с. 198.].

Узагальнивши різні підходи до розуміння цього поняття, ми прий-

шли висновку, що особливість феномену культури безпеки життєдіяльності полягає в наступному:

- по-перше, «культура безпеки життєдіяльності» є не тільки компонентом загальнолюдської культури, але й компонентом будь-якої професійної культури, навіть такою, що на перший погляд здається абсолютно безпечною, що пояснюється акцією про потенційну небезпеку будь-якої діяльності;
- по-друге, «культура безпеки життєдіяльності» виступає і як самостійне утворення, як особливий вид професійної культури (рятувальники, пожежники, військові та інші).

Отже, сутність культури безпеки життєдіяльності полягає в сукупності різноманітних матеріальних і духовних моделей життєдіяльності, що становлять основу безпечного розвитку особистості, суспільства, людства в цілому за умов усіх форм людської активності. Вона втілюється в змісті, засобах і результатах праці, спрямованих на перетворення оточуючого світу і розвиток сфери безпечних взаємовідносин між людьми.

Проведений аналіз сутності поняття «культура безпеки життєдіяльності» дозволив нам прийти висновку, що оцінювати рівень культури безпеки життєдіяльності треба не лише за результатами практичної діяльності, але й за відношенням людини, суспільства до питань забезпечення безпеки, оскільки культура безпеки життєдіяльності зберігає та примножує в собі величезний багатотисячолітній досвід народу. Можна сказати, що культура безпеки життєдіяльності — цілісне, багаторівневе і багатоконпонентне утворення, що визначає сучасний розвиток особистості та проявляється в умінні діяти в умовах, різних за характером надзвичайних ситуаціях. Формах і моделях безпечної поведінки людей, що передаються з покоління в покоління, а також як деяка сукупність прийомів і способів залучення нових поколінь до безпечної життєдіяльності.

У процесі аналізу поняття «культура безпеки життєдіяльності» автором статті було встановлено, що для суспільства з високою культурою безпеки життєдіяльності характерні такі ознаки, як:

- забезпечення в суспільстві свободи і демократії, соціальної справедливості, рівності усіх перед законом, гуманної політики, визнання в якості вищої цінності в державі прав людини на життя і свободу;
- життєвий устрій, який схвалюється більшістю населення;
- участь громадян у визначенні програми громадського розвитку, виборі відповідального перед ними керівництва і можливості його заміни у разі невиконання своїх прямих професійних обов'язків;
- відсутність потенційних внутрішніх загроз, виникнення військових конфліктів, деструктивної політичної боротьби;
- порядок в суспільстві, що тримається на добрій волі його громадян.

В узагальненому розумінні «здоровий спосіб життя» — це найбільш оптимальна система поведінки людини у повсякденному житті, що дозволяє їй максимально реалізувати свої духовні і фізичні якості для досягнення певного рівня благополуччя без збитку для здоров'я [12, с. 97].

Із аналізу вищезазначених понять також простежується взаємозв'язок формування здорового способу життя із культурою безпеки життєдіяльності. В наш час — у кризовому соціумі, що характеризується

екологічною, економічною, соціальною і політичною нестабільністю, саме культура безпеки життєдіяльності в значній мірі забезпечує збереження здоров'я і власного життя людини, що є необхідною потребою кожного індивідуума.

Таким чином, у статті доведено, що культура безпеки життєдіяльності і формування здорового способу життя необхідно розглядати в одному неподільному контексті. Формування культури безпеки життєдіяльності — одна з основних складових системи здорового способу життя людини.

Важливо, щоб забезпечення безпеки життєдіяльності стало пріоритетною метою і внутрішньою потребою, як кожної людини окремо, так і суспільства, цивілізації в цілому. Як один із засобів досягнення цієї мети є формування здорового способу життя.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективи подальших розвідок у даному напрямку ми вбачаємо у розширенні проблематики дослідження через аналіз процесу формування культури безпеки життєдіяльності у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Література

1. Айзман Р.И. Основы безопасности жизнедеятельности. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://uristinfo.net/obzhd/177-osnovy-bezopasnosti-zhiznedejatelnostirajzman/4216-osnovy-zdorovogo-obraza-zhizni-kak-faktor-bezopasnosti-zhiznedejatelnosti.html>
2. Артюхов И. П. Методические подходы к оценке факторов риска здоровья населения / Артюхов И. П., Протасова Н. П., Сульдин С. А. // Сибирское медицинское обозрение. — 2012. — №6. — С. 67 — 69.
3. Васильева Р. Співпраця закладів освіти та «клініки дружньої до молоді» щодо збереження здоров'я студентів // Збірник наукових праць Житомирського державного університету імені І. Франка. — 2014. — С. 66 — 72.
4. Дурнев Р.А. Культура безопасности жизнедеятельности // Энциклопедия «Гражданская защита». — Т. 2. — М., 2006. — 120 с.
5. Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі / упоряд.: О. Колонькова, О. Литовченко. — К. : Шкільний світ, 2009. — 128 с.
6. Зоріна М. О. Визначення структурних компонентів культури безпеки життєдіяльності / Зоріна М. О. // Педагогіка та психологія. — 2011. — №40. — С. 39 — 44.
7. Кайгородов П.И. Педагогические средства проектирования интегративного курса «Основы культуры безопасной жизнедеятельности»: автореф. дис. ... канд. пед. наук. — Ростов н/Д, 2012. — 25 с.
8. Кодекс цивільного захисту України (КЦЗУ) : Науково-практичний коментар. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/kgzu/9424-41.html>
9. Левчук И.П. Безопасность жизнедеятельности и здоровый образ жизни. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://www.rsmu.ru/7526.html>
10. Научные основы здоровья и здорового образа жизни / Ю. Ю. Даутов, Т. Ю. Уракова, Р. Ш. Ожегова // Новые технологии. — 2007. — №3. — С. 67–69.
11. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні. — К. : НІСД, 2012. — 17 с.
12. Смирнов А.Т. Здоровый образ жизни и безопасность человека. — Электронный ресурс. — Режим доступа:

<http://cyberleninka.ru/article/n/zdorovyy-obraz-zhizni-i-bezopasnost-cheloveka>

13. Формирование безопасного и здорового образа жизни в образовательной среде / Казин Э. М. — Электронный ресурс. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-bezopasnogo-i-zdorovogo-obraza-zhizni-v-obrazovatelnoy-srede>

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ТА СТИЙКИХ МОДЕЛЕЙ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В СИСТЕМІ ВИПЕРЕДЖАЮЧОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Карленко Н.В., Терещенко Н.Д.

Обласний комунальний заклад освіти «Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат №8 I-II ступенів»

Педагогічним та медичним колективами ОКЗО «Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат №8 I-II ступенів» реалізуються програми дослідно-експериментальних робіт за темами: всеукраїнського рівня впровадження «Здоров'язбережувальний освітній простір як фактор розвитку соціально активної особистості» та обласного рівня «Формування ціннісних орієнтацій особистості та стійких моделей здоров'язбережувальної поведінки в системі випереджаючої освіти для сталого розвитку».

Нагальна потреба сьогодення — створення саме здоров'язбережувального освітнього простору шляхом впровадження інноваційних технологій навчально-виховної та оздоровчої діяльності, які б забезпечували розвиток здорової особистості та необхідні умови для гармонійного фізичного, психічного, духовного, соціального становлення дитини, виховання свідомого ставлення до власного здоров'я як найвищої цінності.

Основними пріоритетами здоров'язбереження освітнього середовища згідно захищеної закладом Концепції та Моделі здоров'язбережувального освітнього простору для розвитку соціально активної особистості визначені: надання й поглиблення знань щодо дбайливого ставлення учасників освітнього процесу до власного здоров'я та здоров'я людей, які їх оточують; формування власної світоглядної позиції з питань культури здоров'я та позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, розвиток життєвих і оздоровчих навичок, виховання безпечної поведінки дітей та молоді; постійне впровадження в системі шкільної освіти здоров'язбережувальних технологій; формування здорового середовища та сприятливих умов, творчих відносин між керівництвом, педагогами, батьками й вихованцями; забезпечення дотримання санітарно-гігієнічних умов навчально-виховного процесу; реабілітаційна функція (вітамінізація, фітотерапія, лікувальна фізкультура, оздоровчі процедури, профілактика різних захворювань); комплексний психолого-педагогічний супровід дитини в навчально-виховному процесі; діагностика розвитку учнів, психологічного фону навчання.

Для реалізації завдань дослідно-експериментальних робіт були зроблені загальношкільні стратегічні проекти за напрямками: «Професійне зростання педагога», «Обдарована дитина», «Професійне самовизначення», «Життєтворення особистості», «Шкільні традиції», «Соціум», «За-